PUBLICSA
5012

Núm. 48

15-12-27

nós.

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.º—A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Peninsua	6'00 *pesetas.*
Fora da Peninsua	8'00 »
Número solto	0'70 »

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

Novos cantares, POR ANTÓN COUCEIRO FREIXOMIL.
Ensaios de Phisiognomonía, POR VICENTE RISCO.
Probremas de Xeografía Galega, POR RAMÓN OTERO PEDRAYO.
Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos, as verbas, POL-A REDAUCIÓN.

Reloxería ZENITH
MÁQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS
M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco
Abogado
Santo Domingo, 47-2.º
Ourense

PUBLICS

nos

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano IX ★ Ourense 15 Nadal 1927 ★ Núm. 48

NOVOS CANTARES

por ANTONIO COUCEIRO FREIXOMIL

És un botado pra diante,
pero ti a min non mas das:
a xente nunca che é menos
que cando coida que é mais.

—

Na loubanza débese ir
con tino, porque non sexa
a sobra de cera tanta
que prenda o lume na eirexa.

—

O viño sempre está ben;
ti damo cando quixeres;
logo de comel-o caldo
un gotiño non mo negues.

—

Cadeliño, cadeliño
que hoxe me fas tanta festa:
teño tallada na mau,
e seica queres comela.

—

Por aquelo de falar
berreille a un xordo o outro día:
—¿A onde se vai, meu patrón?
E contestou:— A oir misa.

—

Foise Xulián de ruada,
i-ô sair dixo a muller:
—Despois que un vai ben comido
non ten ansia de comer.

Merquei con diñeiro alleo,
e non-o volvo a faguer:
mercar con diñeiro de outros
n'é mercar, sinon vender.

—

As estreliñas do ceo
tembran na noite, e non sei
si é que tembran espantadas
do que no mundo elas ven.

—

Non poiden fuxir do pau,
mais logrei que a outro lle deran;
mentral-o pau vai e ven
algún descanso me espera.

—

Home que pol-a calada
nas pedras anda a apañar
ou é tolo de remate
ou a alguén as quer ceibar.

—

Xa sei que é soilo no ceu
onde un pode ser feliz,
i-eu seríao si topase
co-ista meiga terra alí.

—

Moito te quixen, e ti
nunca boa fala me deches;
Dios che depare mais sorte
da que para min trougueches

ENSAIOS DE PHISIOGNOMONÍA

DON XOHAN ANTONIO SACO E ARCE

A cencia fisiognomónica — que precura determiñal-as qualidades psíquicas das persoas pol-o estudo do feitio esterior do corpo, e especialmente da testa e da face — é ben antiga. Colleu gran desenrolo dend'os estudos de Xerónimo Cardán no século XVI e de Lavater no XVIII. Dempois do ésito resoante da Frenoloxía, fundada por Gall, botada abaixo pol-a descoberta de mais atinadas localizacións cerebrás, os estudos fisignomónicos ficaran case de todo esquecidos. Mais adiante chegou o rehabilitamento, e a fisiognomonía colleu nova vida; acometida dend'o tempo do oculismo e da metapsíquica por Andrieu e Durville, e dend'o campo estriutamente centífeco por Vaschide e mais modernamente pol-o alemán Kretschmer.

Non imos falar eiquí dos seus fundamentos: «Non hai ninguén—di Deker—que non teña formulado iste xuizo»: «Ten o ollar cazurro», ou: «Iste bico non anuncia bondade», ou ainda: «Ten fisonomía d'home honrado». E istas impresións da ouservación vulgar, áchanse confirmadas pol-a cencia: «Aititudes, movementos espresivos, fisonomía, etcétera—di La Vaissiére — son outros tantos meios que premiten *descobril-a persoalidade mental a través da persoalidade físeca*». O mesmo atestou Hartenberg, en *Physionomie et charactére* (París, 1907). O motivo é duplo: por unha beira, o caraute responde a un temperamento, e un temperamento a unha determiñada conformación corporal, ouservábele esternamente; por outra non hai dúbida qu'o psíquico axuda tamén a conformal-o físeco, e ainda a espresión das emocións mais adoitadas n-un

suxeto, ha se ir pintando na parte mais espresiva do corpo, a mais mobilizada pol-a emoción, ou sexa no rosto.

——

Hai tempo que tiña eu mentes d'ensaiar a miña pouca cencia fisionómica nas faces d'algús homes ilustres da nosa Terra—especialmente poetas e literatos—xa desaparecidos, e dos que se conservan retratos auténticos. Coma é unha pequena contribución â nosa historia literaria, irei dando eiquí algús dos que vaia facendo.

Advirto dende logo que n-istes retratos fisiognómicos, haberá moito d'impresión persoal, guiada, crar'está pol-as direitrices xerás marcadas pol-os investigadores modernos (especialmente Hartemberg e Kretschmer); mais é que hoxe n-esto coma no estudo antropolóxico das razas, a tendenza é a aconsellar o aterse, mais qu'ô estudo isolado dos carauteres, â impresión global, que nin medidas nin índices poden sustituir ventaxosamente.

——

No salón da Direición do Istituto de Segundo Enseño d'Ourense, hai un retrato en olio do que foi seu Direitor D. Xohan Antonio Saco e Arce, o qual, no meio dos qu'alí hai e que amostran o tristeiro adocenamento da arte oficial, chama dende logo a atención de calquera que olle pra il. Ise retrato foi o pirmeiro que m'incitou a emprender istes estudos.

A persoalidade de Saco e Arce, humanista, filólogo e poeta, autor da que podemos chamar pirmeira *Gramática Galega,* tradutor en galego do *Stabat Meter* e do *Miserere,* recoleutor d'unha enorme coleición de cántigas e de refrás, é ben merecente d'elo. A sua vida esterior foi tranquía: naceu en 1836 n-Alongos, no solar da sua caste fidalga e morreu en 1881 n-Ourense. Eiquí fixo a carreira eclesiástica e en Santiago a de Filosofía e Letras. Tivo a cadeira de Retórica e Poética no Istituto d'Ourense.

——

Retrato fisiognómico.—Unha testa â qu'alguén atopou certa semellanza co-a do Dante, cecais pol-a flacura. Cráneo outo, e face modelada a plans, alongada e angulosa. Unha facies céltiga. Dende logo vése qu'é do tipo *cerebral,* pol-o desenrolo do tramo superior: unha fronte outa, un quarto pol-o menos mais qu'o tramo meio—que tamén é longo—e unha miga deprimida nas tempas. Denuncia un home de pensamento, unha forte inteleitualidade. A fronte por arriba remata despexada, mais vése qu'a calva é a calva céltiga, que comenza pol-a coroa, e non por adiante; asina no outo da fronte ainda quedan pelos. Era sen dúbida unha mentalidade poderosa, un outo esprito, iste Don Xoan Antonio Saco e Arce.

O tramo meio—antr'o *nasio* e a *espiñal*—é tamén longo, cos pómulos marcados, tendendo pol-o tanto ô tipo *respiratoiro,* dos aventureiros e homes d'aición. Mais áchase tan domiñado pol-o gran desenrolo do tramo superior, qu'a vida cerebral é a que leva todal-as enerxías; a marcadura dos pómulos non é eiquí outra cousa que siñal do tipo *asténico,* no que s'incruien os esquizoides de Kretschmer, revelado ademais n-iste caso por todol-os outros carauteres. A longura do tramo meio indica eiquí, coma siñalan Deker e Penschel, a terquedade, confirmada por outros signos.

O tramo inferior, moito menos desenrolado, non poriso lle falta intrés. Oferce unha queixada firme, cadrada, non moi estreita, indicando un caraute forte, e un papo cadrado, indicando vontade e á un tempo certa cobardía no trato.

O pescozo delgado, mais estreito qu'a queixada—frecuente nos galegos—co-a noz sainte, é ainda, axuntado ôs outros carauteres, un sino d'astenia, e d'un caraute doorosamente sostido. Indica tamén, co demais, tendo en conta a sua longura, pouca vitalidade (Saco e Arce morreu ôs 45 anos).

Entrando xa nos carauteres mais miudos, fixémonos pirmeiro nas sobrecellas baixas—ainda un signo d'inteleitualidade, asegún Deker e Durville, embora a xente dera en chamar *Laughsbrow* ôs filisteus...—e coma s'estiveran enrugadas no comenzo do narís e nono están, senon que colleron elas xa ise

feitio, amostrando o hábito d'unha concentración doorida do pensamento. Dan unha impresión de pouco humor, d'ensimismamento, e tamén d'alteirosidade, d'unha alteirosidade que pon respeto, e difrente da alteirosidade sempre un pouco frívola do *high brow*. Sigue logo un narís longo, eclesiástico, d'apagador, narís caído, partido na punta, narís d'asténico e d'inteleitual. Lavater chamaba ô narís. «La retombée du cerveau». Efeitivamente: toda a contida gravedade, a austeridade, a forza mental, a mesma tristura, da figura de Saco e Arce, esprésase afeito n-iste narís que podemos chamar espirtual, e que pol-o feitio da punta indica orixinalidade de conceición.

Os ollos, un pouco metidos debaixo das sobrecellas, resultan pouco ouservábeles n-iste retrato, a mais de seren a meirande dificuldade na fisiognomonia. Así e todo, un pouco velado pol-a pálpebra superior, e c'un plegue debaixo, son indicio d'un caraute soñador e concentrado. Son os ollos d'un místeco. Son ollos qu'ollan pra dentro mais que pra fora, ollos d'introvertido.

O bico pechado, de beizos finos con pouco coor, apertados un contr'o o outro, o d'abaixo rubido, o d'arriba c'un pico no meio, indica bondade, anque certa soberbia, tristura e gravedade, concentración, dominio de si mesmo.

As orellas grandes d'asténico, aplastadas contra a testa indican intelixencia e finura d'esprito.

En conxunto, o retrato ten unha marcada espresión ascética, d'asceta moderno, com'a d'algús xesuitas, com'a do mesmo San Ignacio de Loyola. Podería pasar pol-o retrato d'un xesuíta afeito ôs exercicios espirtuás. É un introvertido, un soñador, unha poderosa intelixencia, un esprito escolleito e cultivado que houbera dado de si moito mais do que deu, s'a morte nono levara tan cedo. Iste esprito ademais áchase de cote fondamente axitado. Vese qu'está en calma aparente, que se domina, mais que lle custa traballo, que se ten que faguer moita violenza, unha violenza que lle doe, que sofre d'ela, mais que ten exercitada a vontade n-esto, com'os místecos, e sabe loitar, mail-a loita, d'engádega ô traballo mental do estudo, vai-lle apurando a vida, e consome as suas enerxías. Pouca vida é moita vitalidade; pouca resistencia orgánica e moita forza psíquica. Co-ista ten que suprir o que lle falta d'aquela.

Lástima que n-iste retrato se non poidan aprecial-os riscos da fronte, que fan o ouxeto principal da metoposcopia, a cencia mais traballada por Cardán; n-iles pintase moi ben o esforzo do pensamento.

Se, seguindo as normas da fisiognomonía clásica, me perguntaran a que *tipo planetario* pertencia Saco e Arce, con seguranza respondería qu'era un saturniano.

VICENTE RISCO

PROBREMAS DE XEOGRAFÍA GALEGA

NOTAS EN COL DAS FORMAS DE POBOAZÓN LABREGA

(Proseguimento)

f) Condicións climatolóxicas.—As augas da terra.

A parroquia de Trasalba amóstrase englobada nos dous tipos de clima, de montana e de ribeira, ôs que pertence pol-a sua posición e releve, mais con marcado domiño das primeiras, d'un tipo menos forte que nos chaos postos a mais outura (Cea, Vilamarín, o propio Amoeiro). As chuvias outonizas xúntanse c'as propiamente d'inverno xeneralmente dende Santos ou San Martiño. Xa o dí o pobo: «Por Santos e Netal, inverno caroal». Chámase inverno, gardando o senso

etimolóxico, ô tempo das chuvias. Unha gran invernía siñifica unha tempada de chuvias con vento Sul que sopra dend'os hourizontes das serras de Silvaescura e Bande. Os peisanos chámanlle o *burato* ô espazo que figuran no hourizonte estas serras co coto de Novelle e das serras da Cañiza, postas propiamente ô SW. Entr'as siñás de chuvia figuran: o roncar da caldeira do tren que se percibe co aire Sul ben doadamente, e o estrondo do *cachón,* un regueiro que no inverno enche a quebrada entre Mugares e Alongos, na beira esquerda do Miño. Mais no inverno chove con todol-os ventos. Hai longas invernías d'aire Sul, tépedo e mol, de chuvia mansa e terca qu'amolece as terras e pón en traballo por longo tempo todo o sistema de quebradas do país. Tamén chaman *dezembra* unha chuvia forte e longa. Cô aire do NE impera tempo frío e enxoito, de xiadas e vento que cando sopra miudiño e frío, sobretodo pol-a mañá, chaman *repicón*. Cóntanse o mais, catro días de neve nos invernos mais crús. Às vegadas neva en febreiro e na primaveira. «A neve febreiriña, cómea a galiña». No xaneiro hai semanas inteiras d'aire quedo e sol forte, namentras na ribeira acugúlase a néboa do Miño e do Barbantiño por días enteiros, chegando pol-o derradeiro val hastra Listanco e invadindo a quebrada da Fareixa hastra o muiño do Ruzo, o Quintairo, e às vegadas â Bergueira. Cando rube a néboa pol-as dez ou once da mañá, cobre por poucas horas toda a parroquia. Son raros nos chaos os días enteiros de néboa, e cando reina, é xeneralmente choviñenta.

Pol-o espallamento dos hourizontes, Trasalba disfroita d'ademirabres e variados tipos de nubens. Pol-o W galgan riba da liña dos montes (do Faro e Foxo do Cabrito) as nubens da mar. Pol-o N, a Martiñá e os reléves pouco acusados vístense c'as néboas da montana. Mail-os peisanos teñenlle respeto mais qu'às outras às nubens do Sul, As chuvias envolven o frolecer da primaveira e son particolarmente frieiros os días de febreiro e marzal. A primaveira retrásase moito con respeito â ribeira. Os peisanos pra espresaren a difrencia de clima, din qu'en Amoeiro (5 kils.) *enfrí s'o bico*. Os meses de mais calor son os de San Xohan e mais Sant'Iago, con longas semanas enxoitas que botan a perder as colleitas. Cando sopra o N ou o *aire santiagués*, vense pasar ô lonxe as tronadas e os de Trasalba din qu'están moi outos pra que ruban as chuvias. As tronadas (de Abril a Sant'Iago) fanse cada ano menos correntes. As mais fortes adoitan formárense pol-a parte do SL pregoadas pol-as grandes nubens, brancas e locentes, chamadas *torres*. Inda se garda lembranza do pedrazo que caieu o día 21 de San Xoan do 1886, tan forte que ficaron os outeirales c'as marcas das pedras por algús anos e houbo precisión de voltar a sementar o millo xa nado e medrado. As cheas de trebón teñen feito moito mal nas terras e camiños pol-o esporente do terreo. Son poucos os días abafantes do vrau. Nótanse millor nas penedías outas do Rodeiro, e nos chaos, onde secan todal-as augas e as terras de pouco fondo salfírense en pó. Os peisanos sempre agardan unha reguiña por San Benito, Santa Mariña e Sant'Iago. Os pobos pior espostos pr'o sol, son a Bergueira e sobretodo o Formigueiro, pol-o solar fondo esposto ô Norte. Monteasnal soilo disfroita ben do sol da mañá. Os outonos longos e dourados son en xeral superiores às primaveiras pol-a seguridade do tempo bó. Entón empezan as néboas na ribeira, às vegadas nos derradeiros días de Setembre, comenzando unha inversión da temperatura que dura moitas semanas; mais frío na ribeira neboenta que na montana soleada. En conxunto, Trasalba representa unha docificación do clima dos chaos pol-a menor outura e a veciñanza da ribeira.

A parroquia ten sona de poucas augas. En comparanza cos chaos de Cea e Vilamarín, por eix. o dito é certo. Pois alí as terras fondas, pouco esporentes, os vraus fresqueiros, gardan as augas nadas nas serras e afroran en mantaniás descoñecidos na bocarribeira. En troques, as terras areosas d'Amoeiro son enxoitas. En Trasalba precísanse duas rexiós: a dos cotos e chaos ou agros, e mail-a das encostas e fondales. A primeira ofrece eixempros típicos de fonteliñas de sete meses todo o mais (inverno e primaveira) propias do releve granítico ou estratocristaiño. As longas chuvias crían

un formiguexar d'elas no contorno do Rodeiro, nos agros e nas encostas penedosas. Algunhas están orgaizadas d'un ano pr'ó ou.ro; ó pé dos cotos ou n-un corte do manto granítico óllase o oco por onde xurden as augas craras filtradas pol-a roca. Outras nascen entre duas laxes ou entre as follas cristaíñas do estrato. Fontes ou millor nascentes d'ista crás atópanse na Xunqueira, no camiño de Fechos a Cimadevila, no Vedral, nas Campiñas, en Albeiros ó pé do Rodeiro. Na rexión dos agros son mais raras as fontes permañentes, mais n-alguñhas direiciós hai cordas onde se pode minar con bó resultado. Por eixempro, os Agoeiros, no termo de Cimadevila. Nos propios agros hai algús terreos barrentos onde demoran as augas da chuvia formando pequenos illós pol-o inverno. Un eixempro, as Lamas, xa na cabeceira da quebrada d'igoal nome, afluente do Medelo. Mais en conxunto, os chaos son enxoitos e soilo consinten coltivos d'herdade.

Ben outras son as condiciós da zona de demarcación co val da Bergueira. Todo ó correr do camiño central da parroquia, unha liña de fontes permañentes tivo non pequena infruenza na criazón da riola dos lugares. Fontes e Carreira Coba en Cimadevila, a Fonte Vella entre Cimadevila e Outeiro, n-un cruce de camiños, a que dá nome ó pobo de Fontemaior, as do Outeiro e Albeiros. Os cotos de Portela e Faracho c'as terras de agro desenroladas entr'eles, apenas teñen mais nascentes qu'as temporarias. As encostas e as quebradas da Bergueira e Fareixa teñen auga d'abondo. Con todo, mais de puzo que de corrente. Unha zona d'augas doadas de precurar siñala a veiga d'Albeiros, cabeceira común a duas quebradas diverxentes. Outra vai pol-o pé do Outeiro, Cimadevila, hastra xuntarse cos mantaniás das Lamas. Eiquí están bastol-os puzos de bimbastro. Nos fondales das quebradas, os regueiros (Bergueira, Rigueiriña, Formigueiro) levan augas grande parte do ano e van seguidos por terras de lameiro e nabeira. O pobo mais rico d'augas é Soutomanco, posto no ángulo das costas pizarrentas que baixan ó Miño e granítecas esporentes ó Barbantiño.

A VEXETACIÓN

O seu estudo compretaráse ó tratar da agricultura, pois como terra de moita poboazón e labouras continuadas dende tempos recuados, o traballo do home cambeou a facies natural do tapis vexetal. De tal xeito que non se pode entender un isolado do outro.

Nas chairas contidas antr'os cotos e pouco traballadas pol-a erosión, medran os *musgos* e *ourícelos* que van criando un torrón cicais de futuras colleitas ó podreceren mainamente nas longas invernías. Son zonas de toxeiras e xestales, pouco bastos, agarrados ós perfís e laxes da penedía; nos petoutos desfeitos pol-os canteiros domiña a frol decorativa e as follas tristeiras da *abrula* ou *estraloque*. Un cinturón crecedeiro de *piñeirás* cingue os cotos e rube ás outuras nos da Portela. Cobriría toda a rexión de non-o impedire o dente da avenza que pasce n-aquiles montes comunás de moitos pobos.

Nos chaos e menos nos cotos, medran *castiñeiros* e *carballos* sobre o maquís de toxeiras e xesta. Iste cobre as laxas, as touticeiras e en conxunto toda a superficie non doada pr'o traballo labrego. N-outro tempo os soutos de castiñeiros alternaban c'os agros de pan; hoxe quedan poucos por grupos de tres ou catro (Pereiras, Vedral, Vieiros, arredores d'Albeiros, os Campos, nos agros intermeios cos cotos da Portela e Faracho). Son arbres vellos e acaracochados. Os carballos en familias mais bastas, dan unha facies de parque a moitas larganzas dos chaos (Campiñas, Agoeiros) e a certos derrames dos cotos (Albeiros, Campos). Mais as zonas de pechos arboredos son a do comenzo da encosta (o cerne vidal da parroquia) e as quebradas. Aquela aparesce percorrida por unha riola de soutos, carballeiras e piñeirás dende o lindeiro da parroquia pol-o N e veiga d'Albeiros, hastra o Outeiro e Cimadevila, sendo raros dend'iste lugar ó d'Albeiros. No camiño ou preto d'il, e nos campos dos pobos envellecen bós soutos (campo da Reguenga, campo da Feira, soutos da Prazado Campo, campo de Cimadevila). O castiñeiro asociado c'as carballeiras figura nas cabeceiras e ladeiras dos lameiros e nabeiras da

veiga d'Albeiros e nas terras penedosas do comenzo da encosta (Fontemaior, Outeiro, Penouzoás, Cimadevila). Algunhas grandes *carballas* isoladas son coñecidas e gabadas dend'antigo (carballa da Córrega, carballa do Campo da Feira). Mais a porción de môres arboredos é a das quebradas (Formigueiro, Medelo, costa dos Mortos, Fareixa e Lamas especialmente) c'a veiga d'Albeiros. Os bosques de carballos, castiñeiros (en trabes dreitas precurando o sol) medran na boa terra das encostas e regatos encadrando os lameiros. Os *salgueiros*, *bimbieiras* e *abedoeiras* seguen o correr das terras pratenses e molladas. Os *piñeiros* e *carballizos* agatuñan pol-as arestas penedosas. N-istas é frecuente a asociación pechada de carballizos enanos figurando unha sorte de maquís. Nos fondales quentes medran os *sobreiros*, propios da vexetación da ribeira do Miño (costa de Fechos, Medelo). Nos outeirales soleados da rexión baixa os *érbedos* forman xuntanzas pechas. É intresante a vexetación do rego da Bergueira na parte fonda, dend'o muiño do Ruzo, onde s'atopan algús eixemprares de *teixo*. N-outro tempo as *oliveiras* criábanse hastra a rexión da encosta. Dos froitales falaremos no capídoo da agricultura.

Das prantas herbáceas, abondan na rexión dos chaos, a *senradela* e o *saramugo*. Os lameiros compoense de *trebo*, *grama*, *rabaza*, *xunca* e outras moitas. Nas nabeiras medran os *beldros*. O *toxo* e *xesta* da rexión outa alternan nas quebradas, sobretodo car'o Miño, c'a *carqueixa* e *uz*. As *carpazas*, *fentos* e *silvas* asócianse nas terras fondas e húmidas, sempre en loita c'o esforzo do labrego.

PEISAXES XEOGRÁFICAS

Coido que pra conseguire unha impresión o mais compreta e vivente posibre d'unha terra, non hai millor sistema que escolmar unhas poucas peisaxes xeográficas caraute-rísticas. N-elas síntese o xogo diario dos variados fautores da terra, da atmósfera, da vida e do home que n-un estudo isolado figuran desartellados e privados da dinamicidade da sua realidade de loita e asociación. Teimaremos fixar algunhas das mais caraute-rísticas en cada unha das divisiós que temos feito nas terras de Trasalba.

1 O Rodeiro.

Ô pé d'un coto dos mais outos, xa preto da baixada ôs chaos. Arredor de nós dispóense groseiramente liñas de cotos penedosos ou de simpres outeirás. Entr'eles espállanse docemente labouradas pol-as invernías, chairas alapeadas no vrau, nas qu'afrora eiquí e alí a laxe nai ou as arestas de penedos encobertos pol-a pequena vexetación de toxeiras roidas pol-os dentes da avenza e das bestas, e mantelos de liques e ouricelos. No inverno iste torrón adequire un maino verdecer e faise mol o pisar, todo il mollado por augas mortas e pequenos regueiros calados. Síntese como o Rodeiro é un gran recolledor de augas do ceo que logo no contorno xurden nas fontes temporeiras dos chaos e millor orgaizadas nas custantes das nabeiras e na reserva que manten os puzos e as minas. Nos días d'outono, costélase o ermo de *quitamerendas* coma na primaveira mollada de *ponmerendas*, as suas irmás tamén homildosas e ledas. Os peisanos ben sinten a beleza d'istas froles. Algús bravos piñeiros agatuñan pol-os roquedos ou nascen coma candieiros nas pequenas chairas. Todo o monte podería estar coberto d'iles. Mais é o comunal de tres pobos e o gando e a xente non-os deixan inzarse. Algús cotos están cuase desfeitos pol-os canteiros e ô lonxe locen as pedras brancas, de superficies novas, apenas desfroradas pol-as augas e as vexetaciós, por riba das moreas de pedregullos e forras o ollar chouta dos grandes cotos que gardan unha certa ordeación xeométrica ôs comestos pol-a erosión, descompostos, esnaquizados, en figuras estranas, de vaga lembranza orgáneca ou pantásteca (testas de porcos, cunchas de sapoconcho, esgrevios perfís de pico, azas e poutas d'ave de rapiña, dólmens sinxelos ou compostos, isolados penedos ovóideos, outros cacarañados de pozarcas e buratos) sufincándose ús ôs outros en xeitos

RAMÓN OTERO PEDRAYO.

(Continuaráse.)

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

Etimoloxías populares

Boimil e *Boyido* son lugares da parroquia de *Boimorto*, concello de idem, partido xudicial de Arzúa.

O orixe de tales nomes está pra os veciños de Boimorto en que vindo certa vez por estas terras un ganadeiro con moita récua *(Boi-mil)* desmandóuselle unha das cabezas *(Boyido)* que fuxiu perseguido pol-os mozos hastra que omataran *(Boi-morto)*.

Recollido por
ARMANDO COTARELO

Esconxuro contra o can arrabeado

Detente, can doente,
como Dios se tuvo en sí.
Santo Outeliño bendito
no medio de min e de tí.
Ca gracia de Dios e da Virxen María
un padrenuestro e un avemaría.

(San Martín de Liñayo, Negreira).

Recollido por
ANTÓN MAGARIÑOS GRANDA

Parrafeo incompreto

Dios che dea buenos días
E tamén as madrugadas
Nena que andas na horta
Apañando as orvalladas

——

Buenos días queridiño
Preguntas como me vai
Agora xa lle pasou
O enoxo de meu pai

——

Non se me da por teu pai
Nin que llo enoxo pase
Dáseme por ti meniña
Porque fun contigo a Laxe

——

Si fuches comigo a Laxe
Foches pol-o teu proveito
Esa razón que dixeche
Pudechela ter no peito

——

Que a puiden ter no peito
Queridiña tes razón
Pero agradabame moito
A tua conversación

——

Buenos días teñas neno
Y muy buenas madrugadas
Nena que andas na horta
Apañando as marafalladas

——

As marafalladas sí.
Queridiña tes razón
Porque me gustaba moito
A tua conversación

——

A miña conversación
Non lle daba gusto a nai tua
Xa que Dios o quixo así
Que ti foras miña dama

——

Eu tua dama non son
Nin tua nai miña sogra
Qu'o día que ti te cases
Ei de poñer mantilla nova

——

Mantilla nova porás
Eso non che é maravilla
Qu'o diñeiro para ela
Mandeicho eu de Castilla

——

Si o mandaches no mandaras
Eu non cho mandei mandar
De sete damas que tes
Dime cal *has de olvidar*

——

De sete damas que teño
Meniña que tes con eso
De sete damas que teño
ti es a de menos precio

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

O «NÓS» EN MADRÍ.

Na derradeira sesión da «Sociedad española de Antropología, Etnografía y Prehistoria», o ilustre Profesor Don Luis de Hoyos Sainz, un dos que mais teñen feito pol-o adianto dos estudos etnográficos na Hespaña, chamou a atención da Sociedade en col do noso labor, pr'o que tivo verbas de loubanza que moito agradecemos, e propuxo estabrecerен o troque das pubricacións da Sociedade co-a nosa revista. O noso compañeiro Fermín Bouza Brey, presente na xuntanza, deu as gracias no nome de NÓS, ó Sr. Hoyos, as que agora reiteramos gustosos dend'eiquí.

O Sr. Hoyos oferceu tamén a sua colaboración na nosa revista, a qual, con verdadeira satisfaición anunciamos ôs nosos leutores.

EN COL DOS PRIMEIROS MOIMENTOS GALEGO-PORTUGUESES.

Pra bó ensinio de algúns que andan a falar na nosa terra dos escomenzos do idioma galego, de costas á realidade e con moito degoro de facer descubrimentos, será bó dar hoxe catro notiñas denantes de que calquer estudante portugués de bacharelato veña correxir ôs nosos *conferenciantes*.

Primeiramente será mester decir que entre o P. Sarmiento e La Iglesia está o descubrimento dos Cancioeiros e que entre La Iglesia e nós están os traballos dos romanistas, especialmente de C. Michaëlis e da sua escola.

En segundo lugar que ô galego non lle fai falta pra ser idioma que deixen de ser apócrifos o canto de Gonzalo Hermíguez, o cronicón de Don Servando, etc.

Ademais que, anque nos séculos IX, X e XI aparezan verbas e ainda frases soltas galegas nos documentos,

—a primeira cantiga galego-portuguesa, é, na mellor das hipótesis, posterior ô 1189,

—o primeiro documento portugués ten data 1193 e foi pubricado na *Esquisse d'une Dialectologie Portugaise*, de Leite de Vasconcellos, en 1901,

—o primeiro anaco longo de galego topado nun documento latino, foi escrito en 1227 e pubricado pol-o P. Atanasio López nos seus *Estudios Histórico-Críticos de Galicia*.

—e os primeiros documentos *enteiros* en galego datando 1253 (López Ferreiro), 1255 (Carré Aldao) e 1259 (Murguía).

Nada mais, pol-o d'agora, como non sexa advertir que a pesar de Menéndez Pelayo, non existiron nunca cantigas de *ledino*, mais que na imaxinación de Th. Braga, e que o «Rei vello que Deus confonda...» non

está no *Conde Lucanor*, senón no *Tractado que fizo Don Juan Manuel sobre las armas que fueron dadas a su padre.*

FILGUEIRA VALVERDE.

LIBROS D'AFORA

OS ALTARES D'ALEIXANDRE.

No vrau do ano—326, Aleixandre chegou â beira do río Hifasis asegún contan Arriano, Quinto Curcio e outros historiadores e asegún dirían os doce altares qu'alí ergueu si se gardara rastro d'iles. Pois a falanxe de ferro polido (falanxe de Filipo, lexión de Paulo Emilio, tercio de Xulián Romero, garda de xigantes de Federico, media brigada de Carnot e Bonaparte, reximento de Moltke: estrofes clásicas. Grea de celtas, neboeiro de xermanos, elenco cabaleiro dos cruzados, sotnia de cosacos, cabalgada mongola, landswhert, franco-tiradores, guerrilla, milicia irlandesa, verso ceibe, romántico, novo) non quixo adiantar mais na disforme India latexante. Foron aquiles altares un dos marcos da historia: un termo da marea viva, do Oucidente. Augas do Egeo bañando o corpo quente da Asia. Onde pôr hoxe o marco da marea inversa—terrestre? O paralelo dos dous tempos sería intresante. O d'Aleixandre é suxerente non somentes pol-a creación do conquerídor-conquerido, senon moito mais pol-o que ven despoixa hastra a politeca romana, os Parthos e os Sassánidas, Aleixandría, Antioquía, Selencia, a íntema traxedia d'Israel, os gregos arcaizantes e a nacencia do Oucidente nas lamas latinas. Pois Grecia sempre s'envolveu en veos do primeiro e mais achegado Oriente. Foron dende Aleixandre hastra Atalo, Mitrídates e Cleopatra, sigros longos, espaciados, cheos de cousas colosales: plásticas, adeministraciós, esforzos eruditos, catalogaciós centífecas, grandes vidas aventureiras, síntesis disformes, paixons e catástrofes dinas d'Olimpos *á posteriori*. Centillean coma frías xemas estelares nomes de muller: Olimpias, Estratónices, Berenices, Cleopatras. É o pranto dos Adonis medra nos outonos barrocos.

Unha precisa esposición d'aquiles sigros tan desprezados nas historias xerales, enche o volume tidoado *O Imperialismo Macedónico e a helenización do Oriente* na *Evolution de l'humanité*. Com'os mais volumes un prefacio de Mr. Henri Berr. Xa falaremos d'iste home que levaba barba dipromática—de pre-guerra—d'algús persoaxes de Marcel Proust e sofre o supricio dantesco d'ir escribindo metódicamente os cen prólogos a qu'está condanado.

UN DICCIONARIO DE FILOSOFÍA.

Chega á tempo. Está chamado a exercer unha pequena, calada e segura infruenza, o *Vocabulaire technique et critique de la Philosophie*, ordeado dilixentemente por Mr. André Lalande ca colaboración da Sociedade francesa de Filosofía. Fixose primeiro unha edición en quadernos con grandes marxes pra apuntal-as opiniós ditas e contrastadas en cada sesión da Sociedade. Resultado: un arsenal preciso e documentado do contido ouxetivo da Metafíseca, Moral, Lóxica e Estética, c'un pouco d'outras cencias (Psicoloxía, p. eix.) no que teñen de mais xeral. Un grande istrumento d'información, coordinación e lembranza, sin dogmatismo ningún, pois cada redautor faise responsabre do seu, e en cada artigo avecíñanse Platón e Aristóteles, con Scoto, Aquino, Locke, Kant, Cournot, etc. Grandes e pequenos, vellos e novos. Pr'os estudantes sería de grande alivio e consolo espirtual, unha boa escolma do *Vocabulaire philosophique*. Unha verba: *Ideia*. Falan nos seus idiomas (c'as traduciós competentes) Platón, Aristóteles, Kant, Sto. Tomás, Descartes, Hobbes, Locke, Hegel, Schopenhauer, Berkeley, Hamilton, Spinoza, dispostos en liñas asegún os sensos capitales. Nas notas unha discusión antre M. M. Rauh e Lachelier. Iste libro d'estudante, de leutor e d'escritor, o menos que pode fazer será precisar os elementos materiás da conversa filosófica, ben botada de perda por brétemas literarias e ensayísticas.

O XUICIO DERRADEIRO E O CEMENTO ARMADO.

Calquer pensará na chegada do Xuicio Final diant'a moitedume de libros adicados á gabanza do corpo (nú, sportivo, vixiante, durminte, beilante e imperante) coma si fora noxente disporse pr'a grande revista. Xa vai sendo perigoso andar pol-a rua os enfermos e os que sinten rebulir dentro unha sustancia da y-alma. O que non hai dereito é a que se fale de libros como un que trata moi gravemente da ética, estética e novidade (sobre todo novidade, inda que sexa agora un pouco serodia) do cemento armado. Parés qu'en tal libro afírmase que un soporte de cemento pode blandearse sen perigo d'esborrallamento. De todos xeitos, coido que será comenente fuxir cando s'advirtan ises bailados nos pilares de formigón. Istes libros (o soilo anuncio d'iles) dan tristeza e desa-

cougo. Inda temos dereito a peneirar realidades.

R. O. P.

NOVAS DE PREHISTORIA

DA GALIZA.

Entrou o mundo na febre de esculcar nas orixens dos pobos. Escávase en Africa, en Asia i-en América; escávase con forte intensidade en toda a Europa e moi principalmente na Hespaña, e dentro de ela Galiza vai incorporándose pouco e pouco ó movimento xeneral.

En cinco ou seis anos, desabregáronse citanias, catalogáronse castros, abrironse mais de sesenta mámoas e pubricáronse moitas monografías e algúns traballos de conxunto. É un bon comenzo e unha promesa gasalleira.

Ás esprorazóns do Monte Tegra seguiron as leizóns que deu na Universidade de Santlago o ilustre profesor Obermaier, e istes dous feitos son quizais os que sinalan o comenzo da renacenza dos traballos prehistóricos na nosa terra.

Producto da xeira que por entón fixo aquil sabio mestre pol-os museus e coleizóns galegas e o artigo «*Die Bronzezeitlischen Felsgravierungen von Nordwestspanien (Galicien)*» *Jahrbuch für praeshistorische ethnographische Kunst*, Berlín, 1925.

Trátase de un ensaio de ordenazón do material conecido da nosa arte rupestre que o autor considera dividido en duas fases, unha mais antiga, eneolítica, que comprende as estilizazóns da figura humán, os animaes esquematizados e os reitángulos con cruces ou enreixados incrusos; e outra mais moderna, que se desenvolve na Idade do Bronce e remata ca invasión celta, na que compre crasificar as combinazóns circolares e os sinos laberínticos i-espiraliformes.

Pón tamén en comparanza o profesor Obermaier, como xa o fixéra Cabré e o fixo recentemente o P. Jalhay, as figuras reitangulares, con cruces ou enreixados cos ídolos-pracas propios da fase plea da cultura dolménica do centro e sul do Portugal.

As semellanzas sinaladas non deixan de ser notabels, mais compre facer notar que os ídolos-pracas non se teñen atopado ó norte do Douro e que no tempo do seu máisimo inzamento, hai unha evidente interrupzón dos contaitos entre as civilizazóns do sul e do norte de aquil río, así como tamén que as devanditas figuras reitangulares, moi abondosas no oeste da Galiza, alcóntranse mais espalladas en Tras-os-Montes e no Minho e fallan case en absoluto no resto de Portugal, por todo o coal coidamos que as analoxías indicadas por Obermaier deben aporse millor a unha coincidenza na eispresón de unha ideia, quizais imitante, que a un verdadeiro infruxo cultural.

Unha novedade ben intresante en col da nosa arte rupestre ofrécenola o P. Jalhay na sua sinxela e ben ilustrada nota «*Los grabados rupestres del extremo sudoeste de Galicia*», que viu a luz no *B. de la C. de Monumentos* de Ourense, vol., VII, n., 177, Marzo-Abril 1926, ó darnos a conecer en compaña de insculturas cruciformes, de reitángulo e circos, algunhas representazóns de carros, olladas na bisbarra de Oia, que sen ser novas na Península, non tiñan sido atopadas deica agora na Galiza.

Notabilísimo por todos conceptos o artigo do noso sabio amigo Lluis Pericot «*Los vasos campaniformes de la colección de la Iglesia*» (*B. de la R. A. Gallega* n., 192, Marzal, 1927) no que aparecen as novas formas, baixas e imitantes ás de certos eisemprares bretóns das cerámicas devanditas, recostruídas recentemente en Barcelona. Soio desexaríamos ter alcontrado n-iste formoso traballo unha ollada mais sintética que relazoara a intro luzón da cerámica campaniforme na Galiza con outros fenómenos do noso eneolítico.

No *B. de la R. A. Gallega* anda a pubricar o ilustre arqueólogo cruñés Anxel del Castillo un traballo tidoado «*Prehistoria Gallega. Hachas de bronce de talón. (Hallazgo de un depósito)*». Pol-o que de il conecemos, coidámolo como unha das cousas mais compretas e documentadas que se teñen feito en col da prehistoria galega, achándonos en absoluto conformes cos puntos de vista espostos respeito ó lugar de orixe dos machados de talón de duplo anel.

O infatigabel P. Jalhay dá, no *B. de la C. de Monumentos* de Ourense, unha nova proba da sua aitividade dando a conecer no número 173, vol., VIII, Abril, 1927, baixo o tido «*Un nuevo castro gallego. (Oya, Pontevedra)*» dous machados de bronce de talón e con duplo anel atopados na bisbarra de Oia e que estaban inéditos, e asimesmo o achádego na dita bisbarra e no lugar chamado O Bosque de unha fíbula de botón co apéndice ergueito, do aro de unha febilla, de pesos de rede e de algunhas cerámicas riscadas de tipo castrexo, tendo aparecido todos istes obxetos perto do sitio onde se asoellou un *dolium* e se descobriron algunhas sepulturas romanas, feitas con ladrillos e tégulas e moi imitantes ás de Vilagarcía e Mourente (Pontevedra). O autor sospeita e con razón que no lugar dos achádegos debeu esistir un castro.

Continúan en Domaio as escavazóns, que

n-unha citania alí situada, ten emprendidas o noso fraternal amigo e catedrático pontevedrés Antón Losada Diéguez, que leva recollido xa unha xurdia coleizón de obxetos, espezalmente cerámicas riscadas i-estampadas de tipo castrexo, moi ricas en motivos decorativos.

Na primaveira de iste ano e baixo a direizon téinica de Lluis Pericot, empricipiou o ilustre galego que se chama Enrique Peinador a esprorazón da citania de Troña (Mondariz). Van descobertas algunhas casopas circulares, insculturas e testos, moitos de eles romanos *(terra sigillata)* e algún pintado do tipo ibérico tartesio, que ten na Galiza un inzamento serodio.

Por membros do Seminario de Estudos Galegos fíxose a escavazón de varias necrópoles dolménicas (Lobeira, Rairiz, Serra de Penas Libres, Serra da Moá e Maus de Salas); estase esprorando a citania de San Cibrán das Lás e comenzouse o estudo sistemático da Barbanza, cuias primeiras resultanzas aparecen no presente número de ista revista. Catalogáronse tamén bastantes castros, distinguíndose n-ista laboura pol-o sua aitividade e intelixencia, dous rapaces, Sebastián González García-Paz e Xoaquín Lousada, que agora se inizan nos traballos prehistóricos.

DO RESTO DA HESPAÑA.

Segue a Cataluña indo á cabeza das investigazóns. Despois dos brillantes estudos de Bosch sobor dos vascos e sobor da emigrazón de tipos hispánicos no eneolítico e da espléndida monografía de Pericot en col da cultura megalítica catalana, pubricazóns das que se deu conta xa n-ista seizón, aparecen no *B. de l'Associació Catalana d'Antropología* (vol., IV, 1926) os artigos de Salvador Samsó e de Salvador Anguera tidoados *«Memoria sobre la troballa de la gruta sepulcral del Pantá de Foix»* e *«La Cova del Cartanyá»*, con importantes descobertas de cerámicas campaniformes e argáricas, istrumentos de pederneira e restos humáns.

Na mesma revista continúa Xulio Martínez Santa Olalla, un dos prehistoriadores mozos de mais erudizón e mais talento, a pubricazón da sua *«Prehistoria burgalesa»* que chega xa ó eneolítico, reproducindo e comentando o material recollido en covas de aquela provincia, moi abondoso en testos decorados con releves e incisóns, que obrigan ó autor a incruir a bisbarra obxeto da sua investigazón no sucirco Estremadura-Segovia da cultura das covas, indaque ela ofreza certos caraiteres persoales.

De Xulio Martínez Santa-Olalla é tamén o fascículo *«Orígenes de Valladolid»* no que resume o pouco que se sabe en col da prehistoria de ista cidade castelán.

Ir taresantísimo é o libro de Eduardo Hernández Pacheco *«Las Pinturas Prehistóricas de las Cuevas de la Araña (Valencia)* (Junta de Ampliación de Estudios, Madrí) que contén puntos de vista compretamente novos respeito á cronoloxía da arte rupestre da Península, que il coida dividida en troglodita e rupestre, estudando o seu desenvolvimento, as suas áreas xeográficas e inzamentos.

Os profesores Aranzadi i-Eguren e o eminente vascófilo J. M. de Barandiarán dan conta no fascículo *«Exploraciones de la caverna de Santimamiñe»* (Bilbao, 1925) da descoberta de obxetos paleolíticos e de pinturas do madalenense inferior e meio, na caverna vizcaíña de aquil nome, que ven encher en parte o valdeiro que esistía entre a arte das covas asturiáns e cántabras e as do sudoeste da Francia.

De intrés particular pra Galiza é parte do material asoellado pol-o P. César Morán no límite das provincias de Salamanca e Avila *(Escavaciones arqueológicas en el Cerro del Berrueco,* M. n., 63 de la J. S. de Excavaciones) por sinalar o contraste entre o noso posthallstáttico e o da Castela occidental, que aparez en troques algo emparentado co dos castros trasmontanos. É de supor que aquil contraste e iste parentesco sexan confirmados cando se pubriquen os materiaes que Cabré anda a recoller nas cividades de Ulaca e das Cogotas, na provincia de Avila.

E por derradeiro, e anque se trate de disciprinas filolóxicas, menzoaremos o lumioso estudo de Gómez Moreno *«Sobre los Iberos y su lengua»* (Madrí, 1925) no que ca axuda do onomástico antigo de nomes propios, recostruie a etnoloxía preromana da Península, que queda dividida en tres elementos principaes: un ibérico-vasco que se localiza ó leste e ó sul e que debe considerarse como o mais vello; outro ligur que se dexerga en case que toda a meseta, en Cantabria, Asturias e Lusitania e que coida introducido na Idade do Bronce e outro mais moderno de orixe celta, que ocupa os montes que van dende Burgos ó Moncaio, a serra Morena, a estremidade meridional da Andalucía e a Galiza. É inútil decir que a sabenza e método centifico brilan n-iste traballo como en todol-os do mestre Gómez Moreno.

No número do *B. de l'A. C. d'Antropología* de que xa falamos aparez un longo artigo de Xulio Cejador tidoado *«Iberia I. Alfabetos e Inscripciones Ibéricas»* na que moitas das conecidas deica agora (chumbo de Alcoy, Puchol, moedas e tampas sepulcraes) descífranse pol-o vasco aitual por meio de un valor novo dado ós sinos alfabéticos.

Non somos filólogos nin conecemos o vasco, e asin teremos que agardar a que os entendidos den o seu parecer, mais no entretanto non podemos menos de consinar a nosa estraneza ante os feitos verdadeiramente insólitos de que aquela lengua houbera permanecido inalterabel durante dous mil trescentos anos e de que en ningunha das inscripzóns funerarias interpretadas e descifradas non apareza nin un soio nome propio.

NO RESTO DA EUROPA.

Novas pubricazóns de G. H. Luquet «*L'Art et la Religion des Hommes fossiles*» París, 1926, en que se volve â teoria da arte pol-a arte pra os comenzos da pintura nas cavernas e de H. Kunhn en tres artigos aparecidos en *Mannus*, XVII, en *Tagungsbericht der 47 Versammlung der Deutschen Anthropologischen Gesellschaf in Halle i-en Ipek*, II, 1926, con observazóns ben intresantes en col da arte rupestre en xeral e do de Hespaña (Valltorta) en particular.

Arnold Van Gennep o ilustre etnógrafo pubrica nas «*Actes du Congrés d'Histoire des Religións de París*» baixo o tido «*A propos du totémisme préhistorique*» un traballo encamiñado a sinalar os perigos das reconstruzóns das mentalidades prehistóricas por meio de comparanzas cos primitivos aituaes.

O paleolítico superior da Gran Bretaña é tratado de un xeito sintético e moi documentado por Miss Garrod en «*The upper palaeolithic Age in Britain*» (Oxford, 1926.)

Pode servir de proseguimento da obra de Miss Garrod o libro de T. D. Kendrick «*The Exe Age*» (Londres, 1925) en que se sistematiza de unha maneira nova todo o conecido respeito ó eneolítico e os comenzos da Idade do Bronce na Inglaterra, concedendo a debida importanza ás aportazóns da cultura francesa do silex e ós contaitos marítimos co oeste da Península Ibérica.

No *Mitteilungen der Anthropologischen gesellschaft in Wien*, saiu o artigo de Hrodegh, «*Studien iiber die Neolithkeramik des niederösterre chischen Manhartsgebiets*» e tamén o de J. von Trauwitz-Hellwig «*Kulturverhältmisse am Ende der Stein und Anfang der Bronzezeit in Südbayern*» que conteñen moitas apreciazóns notabels en col do eneolítico e da Idade do Bronce da Moravia e de Baviera.

Moi útil prô conecimento da prehistoria escocesa, que a través da Irlanda tivo relazóns probabels ca galega é o «*Illustrate catalogue of speciemens from prehistoric intruments found in the North-East of Scotland*» pubricado por R. W. Reid.

De importanza capital pra Galiza son os dous artigos de J. Loth «*Relations directes entre l'Irlande et la Peninsule Iberique a L'Epoque Eneolithique*» «*Relations directes entre l'Irlande, l'Armorique et la Peninsule Iberique a L'Epoque Eneolithique*» que viron a luz respeitivamente nas *Memoires de la Société d'Histoire et d'Archeologie de Bretagne*, VI, 1925 e no VII, 1926 da mesma revista, nos que se trata con grande acopio de datos o probrema de aquelas relazóns, anque cinguindo soio a Portugal e sen menzoar a Galiza cuios inventarios parez desconecer o autor por compreto.

Moi intresante tamén o traballo de Z. Le Rouzic e de M. e Mdme Saint Just Pequart aparecido co tido: *Er-Yoh, Nouvel outillage en os et en pierre decouvert dans le Morbihan*» na *Revue Anthropologique*, XXXV, 1925, en que se dá conta do achádego de seixos de lascado asturense n-aquela localidade armoricán, que apareceu n-un meio neolítico ou millor eneolítico, mais que a pesar de ela poden indicar unha tradizón común na Armórica e na Galiza.

DA AFRICA.

Continúa iste continente preocupando fondamente ós prehistoriadores e os etnógrafos.

Menzoaremos:

«*Hadschra Maktuba. Urzeitlische Felsbilder Kleinafrikas*», por L. Froebenius e H. Obermaier. Estudo definitivo da arte rupestre do Sahara.

«*The Recent Geology and Neolithic Industry of the Northern Fayum Desert*», pol-as señoritas E. W. Gardner e G. Caton-Thompson (Journal of The Royal Antropological Institute, LVI, 1926.) Abondoso material entre o que aparecen algúns curiosos paralelos de tipos almerienses.

«*Die Tumbakultur und der westafrikanische Kulturkreis*», por O. Menghin. Estudo dos istrumentos de pedra do Congo meio.

«*The Stone age in Rhodesia*», por Neville Jones. Contribuzón importante pra o conocimento do paleolítico sudafrícán.

DA ASIA.

«*Untersuchungen zur Paläoethnologie des Orients*», por Viktor Christian (*Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wine,*

LIV, 1924) Novas aportazóns en col das infruenzas civilizadoras dos braquicéfalos asiáticos.

«*The early colonists of the Mediterranean*» por J. Rendel Harris, Manchester, 1926. Opinións por vegadas algo arriscadas en col das colonizazóns hititas, árabes i-exiucias no Mediterráneo.

Seguen os traballos esproratorios de Mister Wooley en Ur, as da Universidade de Filadelfia en Beisan (Palestina) as da Jewish Palestine Exploration Society en Jerusalén e as dos profesores Bohl, de Gröninga e Praschniker, de Praga en Sichem.

DA AMÉRICA.

«*El Problema Paleolítico Americano*», por Max Uhle (Boletín de la Academia Nacional de Historia de Quito, V.) Monografía da estazón paleolítica de Taltal, en Chile.

DA OCCEANÍA.

«*A Contribution to the Study of Eoliths: some observations on the Natural forces at work in the production of flaked stones on the central Australian table-lands*», por F. W. Jones e T. D. Campbell. Descoberta de probabels eolitos artificiaes á beira de outros moitos craramente naturaes.

F. L. C.

BIBLIOGRAFÍA NUMISMÁTICA

CATALOGUE DE MONNAIES FRANCAISES DE HUGUES CAPET A CHARLES VIII. (Premiére Partie), París, 1927.

AUSILIARES preciosos do coleczonista son os catálogos de vendas; mais os catálogos franceses cumpren con insospeitada bondade ista laboura comprementaria das grandes obras da cencia numismática, de esta cencia á que Franza ten dado tantos e tantos cultivadores que non se pode deixar de man a bibliografía francesa de tal especialidade: Saulcy, Cohen, Dieudonné, Heïss... resultan nomes fundamentales.

Os espertos Jules Florange e Louis Ciani non levan con estas soberbas edizóns un fin somentes especulativo. Non poden levalo quenes teñen aportado á Numismática estudos fondos algúns dos que devirá crásico.

Sorprende verdadeiramente iste novo catálogo de moedas francesas, sorprende o testo e asombran os grabados. Desprégase diante do *amateur* a riola de moedas medioevaes francesas dende os vellóns capetianos ós agnus-deis e escudos de ouro posteriores.

O estudioso conoce xa as obras básicas de Hoffmann millorada por Louis Ciani pero sábe ben que certas moedas únicas cuia historia e cuio destino é forza perseguir teñen nos catálogos un lugar preferente. Son a honra de un hôtel de vendas e milleiros de ollos fitadores pousan n-ela dende todo o Mundo.

Istas moedas francesas do medioevo teñen bon comentario en Galiza por môr das pelerinaxes. Forman elas unha boa ilustrazón ô marxe do camiño francés. Non son un nin dous os hachádegos de *tesouros* de cuños de Lois IX e dos Carlos ô longo de ista vía. Mais isas novas gardámolas pra outra ocasión. Hoxe somentes anunzar que no mes de Santos escomenzou a venda pública que iste catálogo, fastuoso gonfaleiro, nos pregoa.

ARETHUSE.—Fascículo 16.

TRAI, aparte da *chrónique* que gorenta como de cote artigos de Mirone, Hayford Peirce et Royall Tyler e Georges Huart. Intresantes pra nós os estudos dos segundos citados co análisis de dous movimentos no arte bizantino do século X que coidan percibir nos marfíns ou almasis que se atopan nos museus de Europa. A nós non nos é moi posibre disociar istas pequenas obras ourentales da escultura románica e ca nosa liberdade de profanos. Algunha vegada temos pensado si non teremos nos almáns de Bizancio os torgos mais ou menos proximos do arte que estrou de groria ô século de Xelmírez.

Ofrece «Arethuse» un grabado do puño da espada ofrecida a Albert Besnard ô seu ingreso na Academia obra maestra de Antoine Bourdelle.

F. B. B.

LIBROS

AS FLORIÑAS DE SAN FRANCISCO, por el P. Samuel Eiján O. F. M. Santiago, 1926.

SEMPRE que baixamos pol-as laxes da Costa Nova, ou cando chegamos o remate da rua de San Francisco canalizada pol-as riolas d'ollos axexantes do craro S. Martiño e do Hespital, afondado en melanconías, é doce deterse no campiño homildoso dos frades Menores. Adro labrego, verde de coba gostosa, limpo granito da faciana da eirexa. É doce leer o letreiro da porta: «Colegio de Misiones para Tierra Santa y Marruecos» e

demorarse a caron do sepulcro de Cotolay. San Francisco chegou guiado pol-o simbólico regueiro de estrelas hastra o raiolante Sant'Iago nos termos do Ocidente. No convento s'ergueron espranzadas as gabanzas corales do Probiño. Fai pouco, o R. P. Eijan pubricou un fermoso feixe de poemas co tídoo de *Froliñas de San Francisco. Romanceiro Seráfico-Galicián*, que ficará coma lembranza do centeario do Serafín. Os principales episodios dos *Fioretti* gardan seu incomparabel prestixio, sempre novo, envoltas nos versos sinxelos, enxebres, campesíos do P. Eiján. A irmanciña auga, o año, o lobo, as vocacións do rico e do sabio, a Porciúncula, o monte Alvernia, por soilo lembrar algús, corren en versos cheos d'isa ledicia que soilo ten un nome: franciscana.

O P. Provincial dos Menores é merecente —inda que pese á sua homildeza—da gabanza dos bos galegos. No trafego das mil ocupaciós do cargo, e no silenzo do vivir relixioso, sempre atopa unha fenda pra ollar pra Galiza—as suas cousas, os seus probremas, suas aldeias—con devoción de fillo e sentimento d'artista.

R. O.

DISCURSO INAUGURAL de la Sección 5.ª del Congreso de Cádiz de la Asociación Española para el Progreso de las Ciencias, por EUGENIO MONTES.

VERSA iste discurso do noso distinto colaborador en col do *Conceito lóxico da Socioloxía*, xa que foi pra inaugural-a seizón de Cencias Sociás do Congreso, do que por certo foi Montes un dos orgaizadores.

C'un estilo novo e breve, cheo de metáforas audaces, atal coma é raro atopar en traballos d'iste xénero, e pol-o tanto con espresión sintética, vai eisamiñando en poucas verbas algús dos conceitos históricos da Socioloxía—adentro da curta historia d'esta cencia, se prescindimos com'il fai dos precedentes—a partir d'Augusto Conete, seguindo pol-a escola francesa de Durkheim, pol-o discurso de Tönnies no pirmeiro Congreso alemán de Socioloxía, pra vir dar en Simmel e en Max Scheler, que representan pr'o autor os dous aspeutos novos da cencia sociolóxica, embora o *conceito lóxico*, d'acordo co-a nova lóxica fenómeno-lóxica, é nos partilarios de Max Scheler onde s'atopa. Canto ô contido da Socioloxía, despois de desbotarmos a indeterminiazón d'ouxeto dos comenzos—posto que hoxe eisíxese o cantonamento de cada cencia no seu ouxeto autónomo—ven resultar qu'iste mesmo cantonamento deixa á Socioloxía seu ouxeto propio, o qual precisamente veu enchela de contido.

O LIRISMO DE CAMÕES, conferencia no Liceu de Aveiro, por HERNANI CIDADE (Separata de *A Águia*).

HÁ séculos que esta voz admirável encanta os ouvidos e a alma de todos nós e não cessa o sortilégio maravilhoso!» dí o autor con atinadas verbas espresivas da eternidade do xenio e da eternidade da arte.

Co-a mestranza sintética qu'a cadeira académica empresta, o Dr. Cidade analiza, no Camões lírico—tan grande cecais com'o épico—o que hai n-il d'home do seu tempo, d'home do Renascimento (infruenza do Petrarca, doutriña do amor platónico); d'home da sua raza (saudosismo, paixón amorosa); e de persoal (refrexo da sua intimidade e da sua tumultuosa vida); e logo fai algunhas consideraciós en col da forma.

O autor ten un conceito humanista (non no senso d'humanidades, senon d'humanidade) do Renascimento, o qual ten pra il un senso de liberación do esprito, que, naturalmente, non acha en Camões, quen fica n-iste respeito, lonxe de Montaigne, d'Erasmo e de Rabelais

ANTONIO NOBRE, conferencia de ALVARO DE LAS CASAS, en el Centro de Intercambio Germano-Español.

É un estudo sistemáticamente esposto tocantes ô autor de *Só*. Todo ven baixo rúbricas: *La literatura portuguesa en el siglo XIX; Oporto, cuna del poeta; Biografía de Nobre; Mi visión del poeta; Los libros de Nobre*; *Comentaristas de Antonio Nobre*, etcétera, que facilitan a leitura. Casas vé a Antonio Nobre com'un romántico, intimamente portugués, en quen encarna a tristura nacional. O millor da confrencia é sen dúbida o estudo da *Arte poética del «Só»*, no que pasa revista a moitas das extraordinarias, imaxes metáforas e comparanzas que fai Nobre, o xeito d'incrustar un poema n-outro con sonoridades de contracanto, as infruenzas de Heine e dos decadentes franceses do fin do século. Todo o qual ilustra con moitos eixempros, algús deixados en portugués, outros vertidos ô castelán.

HACHAS DE BRONCE DE TALÓN, por ANGEL DEL CASTILLO (Separata do Boletín da R. A. Gallega), Cruña, 1927.

REFÍRESE en pirmeiro termo ô achádego de Cumbraos onde apareceron 7 machados de duplo anel, unha que desfixeron, e 5 das vainas describindo, falando logo d'outros de-

pósitos e achádegos soltos en Galiza de machados d'esta clás, e onde están. Logo apoiándose en Dechelette divídeas en tres tipos fundamentás, cronolóxicamente sucesívos: sen anel, de un anel e de dous, ademitindo con Siret antre estas coma mais modernas, as de seición poligonal; estuda a distribución xeográfica, e convén con Obermaier, Mendes Correa e outros en que estaba ben chamado a istes machados *tipo do Miño*, e pon tamén o seu orixe na Galiza e Portugal, cousa confirmada pol-a sua abundancia eiquí, as que conservan as rebabas da fundición, o haber eiquí o metal e o achádego de moldes; anque propón se lle chame *tipo galaico-asturián*. Quanto â cronoloxía, atense, visto que Galiza está dentro da gran provincia do ocidente europeu da cultura do bronce, ôs períodos marcados por Dechelette, e pon a orixe dos machados de talón de duplo anel do tipo noso, no período III, anque perdurando en Galiza en lugar do de cubo, e ponlle coma datas estremas de 1.300 a 800 a de X. C. Tocantes âs xentes que criaron o tipo, límitase a expôr as opiniós de Siret (celtas), Schulten (ligures) e Bosch Gimpera (capsienses) en col da poboación do leste peninsuar nos derradeiros tempos do Bronze (anos 1.000 antes de X. C.) non atopando fortes razós pra poder resolver tan escuro probrema.

UNA ESTACIÓN DE ARTE RUPESTRE EN LAS MÁRGENES DE LA RÍA DE AROUSA, por Fermín Bouza Brey Trillo (Separata das Actas y Memorias da S. Esp. de Antropología, Etnografía y Prehistoria, Madrid. 1927.

Contén a descripción por miudo das insculturas rupestres da parroquia de San Xan de Camio, perto de Carril, nos lugares dos Ballotes e Meadelo, comprendendo as do pirmeiro 14 composicións. D'elas as 1, 2, 3, 5, 7, 8 e 10 con estilizaciós de bestas; as 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 e 14, con buraquiñas e circos concéntricos; e as 3 e 7 con estilizaciós humans. As do Meadelo son tres: a 1 con circos, buraquiñas, liñas ouduladas, signos pectiformes etc., destacando 3 ou 4 representaciós d'ídolos-placas, chamando a atención o autor sobre de que unha ten a testa hasciforme. o qual podia relacioado co culto do machado; a 2 ten buraquiñas e un dobre circo; e a 3 un circo e un besta estilizada. O autor clasifícaas en 4 agrupamentos:

a) Bestas asquematizadas con lembranzas naturalistas.
b) Figuras humanas estilizadas, pouco
c) Repersentaciós idoliformes.
d) Combiñaciós de circos sinxelos e concéntricos con buraquiñas incrusas.

Por fin recolle o folk-lore referente â *pena dos encantos*, que é a que ten as repersentaciós idoliformes, e que presenta variantes da historia en qu'a dona encantada da a escoller antr'os ouxetos que ten na tenda, e das olas de ouro e prata e de veneno. As riscadelas da pedras interprétaas a xente coma dicindo:

Ola de ouro, ola de prata,
Ola de veleno que mata.

Ou coma siñás postas en tempo de guerra pra indical-o camiño ús ôs outros.

REVISTAS

A NOSA TERRA, Santos, 1927.

Sumario: *Ao decorrel-os días.—Na lama dos orixes*, por Ramón Otero Pedrayo.—*O cañón de pau*, por Avelino Rodríguez Elías.—*Eu Ribadeo. Unha biblioteca circulante.—Espellos.—Mes de Santos*, por Víctor Casas.—*Follas novas: Estebo.—Un discurso de Basilio Alvarez.—Peneirando.—Dendes d'América.*

BOLETIN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA, Novembre, 1927.

Sumario: *Dos interesantes hallazgos de carácter arqueológico uno y etnográfico otro*, por Federico Maciñeira.—*Puentedeume y su comarca*, por Antonio Couceiro Freijomil.—*Prehistoria gallega: Hachas de bronce de talón*, por Angel del Castillo.—*Noticias: Los descubrimientos de Sta. Eulalia de Bóveda*, por A. del Castillo.—*Obras recibidas para la Biblioteca de la Academia.—Col. de Documentos históricos: De la Cofradía del Espíritu Santo de Muros*, 1692.—*Testamento del Arzobispo Andrade y Sotomayor*, 1652 y 1655.

O Sr. Maciñeira da natiza do achádego d'un machado de pedra e mais d'un chiflo tamén de pedra pizarrosa, a qual parés que ainda hai pouco empregaban os rapaces en Cedeira e mais en Ortigueira, anque semella qu'istas eran de carabuñas de pexegos ou pavías.

O Sr. Castillo pubrica deseños da planta, un ladrillo e un conicelo da vella eirexa de Bóveda, e unha fóto dos arranques das voutas.

1.º de Diciembre, 1927.

Sumario: *Un incunable compostelano*, por Armando Cotarelo.—*El Convento de Santo Domingo en Santiago en la Guerra de la Independencia*, por Fr. Aureliano Pardo.—*Apuntes sobre una fábrica de lienzos funda-*

da en Ribadeo por Carlos III, por F. Lanza. —*Las pinturas murales de San Martín de Mondoñedo*, por R. Salgado Toimil.—*Puentedeume y su comarca*, por A. Couceiro Freijomil.—*Obras recibidas para la Biblioteca de la Academia*.

O Sr. Cotarelo da novas d'unha folla imprentada en Santiago por Gonzalo de la Passera (un dos impresores do Misal de Monterrey) contendo unha lista das reliquias da Eirexa Compostelán e das indulxencias que lle foron concedidas.

O Sr. Salgado Toimil fala das pinturas descobertas baixo do cal en S. Martiño de Mondoñedo, que son, ademais de varios motivos ornamentais e simbólicos, unha escea de pastores, outra dos desposorios de San Zacarías e Santa Isabel, un mancebo levado dos pelos por un anxo, que o autor indica do século XVII; unha Sta. Bárbara do XVI, e varias esceas ó fresco (un convite, uns xinetes, outra escea indertemiñada) qu'asegura foron atribuídas por varios profesores norteamericans ó século XIII.

CÉLTIGA, Bós Aires, 25, 10, 1927.

Antr'os orixinás: *Cántigas a un amor novo*, de Blanco Amor.—*Del amor y de la muerte*, por Julio Sigüenza.—*Paisaje sinoble*, por Correa Calderón.—*Una punta de Europa*, por Vicente Risco.—*A nena encantada*, por Xosé M. Cabada Vázquez.—*Lembranzas*, por Xesús.

SEARA NOVA, 29 Setembro 1927.

Sumario: *Uma copejada de atum*, por M. Teixeira Gomes.—*A Finança contra nação*, por C. R.—*A queda do M'Brige*, por Augusto Casimiro.—*A questão do turismo. Inconvenientes do turismo*, por Emilio Costa.—*A instrucção pública en Goa. Ensaio de um plano de reforma*, por Santana Rodrigues.—*Livros*, por Manuel Mendes.—*Um político patriota. Páginas para serem meditadas*, de Oliveira Martíns. Capa de Migueis, Ilustrações de Nobre.

A AGUIA, Sumario do número 59 Julho a Setembro de 1927.

Prosa—O Teatro Público em Inglaterra na Época Isabelina—*Luís Cardim;* O Nativismo Romano—*Agostinho da Silva;* A língua clássica e a língua romántica—*Hernani Cidade;* A «Ilha dos Amores» sua situação geográfica—*Luís A. Rodrigues Lobo;* Simão Vaz de Camões no Porto—*Artur de Magalhães Basto;* O Visco dos Druídas—*José Teixeira Rego;* A Batalha de Glozel—*Santos Junior;* Bailado—*Manuel Mendes;* Verso—Caminho—*Luís Guedes de Oliveira;* Arte—Estudo—*Joaquim Lopes*.

O Sr. Teixeira Rego sostén unha teoría estrevida en col do *Visco dos Druídas*. Asegún il, o costume d'ofercer no sacrifizo o epiploon das vítimas viría da imitanza do epiploon co *ectoplasma* atal coma se manifesta nas materializacións chamadas espiritistas, o que poden causar unha confusión d'entramos na mente dos primitivos, e por iso a ofrenda do epiploon serviría pra estabrecel-a comunicación co outro mundo. Do mesmo xeito, empregábase o sangue, e o visco, que com'o sangue tiña a virtude d'abrir todal-as portas, era, pol-a sua textura epiploica, un sustitutivo do sangue e do epiploon, ó qual axuda a imitanza da verba *viscum* (visgo) coa verba *viscus*, singular de víscera.

TAULA de Lletres valencianes
Valencia, núms. 1 e 2, Octubre e Noviembre, 1927.

Temos recibido os dous pirmeiros númaros d'esta revista que se principiou a pubricar en Valencia baixo a direición do distinto literato Enric Navarro-Borrás.

Coma di no seu pirmeiro número, o seu intento é: «descobrí-a receita felís que sande ou ó menos alivie, esta indiferenza que plasma o «tanto me ten» típico do noso caraute e que arestora cando todo mundo rebule n-un desexo de superación, de reafirmanza racial e de refinamentos espirtuás, é, mais que nunca, a nosa *posse* nefasta».

Había abondal-a intención que trai, pra que NÓS acollera esta revista cos brazos abertos; mais non é sómentes a intención, senón tamén os feitos os que son merecentes do millor acollimento. *Taula* amóstranos un movimento literario en língoa valenciana, cheo d'intrés e d'espranzas, que de boa gana daríamos a coñecer en xunto, e agardamos chegalo a facer logo. Damos eiqui ó sumario:

N.º 1—*Salutació i convit*—F. Caballero, *Panorama del llibre valenciá*.—Eduard L. Chavarri, *Impresións del camí*.—M. Thous Llorens, *El primer comentari al voltant de... Elena Arcediano*.—Carles Salvador, *Poemas*—Ernest M. Ferrando, *El desig de la Superiora*—Joan Valero, *El teatro en Valencia*.—E. Navarro-Borrás, *Poetas d'avantguarda, Mexic*.—B. Ortiu Benedito, *Octubre evocador*.—*Notes*.

N.º 2—*Agraïment*,—Pasqual Asius, *El centenar de Frederic Mistral*.—E. Navarro Borrás, *Teatre d'avantguarda, Italia*.—A Sendin Galiana, *Miracle del bourimer*.—F. Caballero i Muñoz, *Por*.—J. Verdaguer, *Poemes*.—F. Paula Ramírez, *Mal de d'auseia*.—

E. Durán Tortajada; *Glossari ciutadá.*—A. Martín e outros, *Humorisme valenciá.—Noticiari bibliografic.—Notes.* Iste número recolle de NÓS a nota en col da festa do libro en Barcelona.

BIBLOS, Coimbra, Agosto,
Sbro. e Obro. 1927.

SUMARIO: Amadeu Ferraz de Carvalho, *Da actual feição da antroponimia portuguesa.*—Dr. M. Gonçalves Cerejeira, *A noite de 10 séculos.*—Dr. J. da Providencia Costa, *O trocadilho em Camões e a sua interpretação por G. Storck.*—Manuel Lopes de Almeida, *Trabalhos de alunos.*—Ernesto Donato.—*«Os reservados» da Biblioteca da Universidade de Coimbra.—Varia: «Biblos» no Brasil, Visitas ilustres, Curso de Ferias.—Revista de Revistas.*

O Sr. Ferraz de Carvalho propón un inquérito onomástico, e adianta curiosas consideraciós en col dos nomes de persoas en Portugal. Pirmeiro fala da variación histórica dos nomes (xermánicos na outa Edade Meia, misturados con algús latinos d'orixe eclesiástica; despois os de Santos). Despois dos nomes d'agora: os mais nomes de Santos, escrusivos na aldeia e nas clases humildes; algús clásicos (Apolo, Aristóteles) ou de grandes homes (Marat, Franklin) na burguesía repubricana; algús arcaicos (Aires, Brites) na nobreza; nomes das advocaciós da Virxe (María do Carmo, María da Couceição) ou compostos (María Amelia, María Antonia). Logo dos apelidos pasando en revista os patronímicos; un d'orixe árabe: *Viegas ou Venegas (de Ben Egas);* nome do pai; nomes de parentesco (Sobrinho, Neto); nomes de terras, cidades, aicidentes xeográficos, de propiedade; nomes de devoción (João de Deus, Manuel dos Santos); de profesiós; de qualidades ou alcumes; de feitos históricos; e os estranxeiros, os quales van espostos pol-a orde da sua abundancia en Portugal, faguendo de camiño curiosas consideraciós moi aproveitábeles pra calquera estudo d'esta clás antre nós.

NAÇÃO PORTUGUESA
Serie IV, n.º 6.

SUMARIO: *A Expressão literaria,* por Alexandre de Alburquerque.—*A doutrina católica da resistencia á opressão,* por Marcello Caetano.—*Portugal y Felipe II,* por Juan Beneyto Pérez.—*Da necessidade de se reformar a Gramática e dos moldes em que uma tal reforma deveria ser basada,* por Rodrigo de Sá Nogueira.—*Angola e a expansão portuguesa,* por José Augusto Vaz Pinto.—*Das ideias, das almas e dos factos.*

Vese que non tarda o día en que se chegue —en certes seitores, crar'está—á grorificación de Felipe II *en Portugal...!*

N.º 7 da mesma Serie.

Sumario: *O Brasil e o hispanismo,* por Antonio Sardinha.—*O municipalismo e a ditadura,* por F. B.—*Nacionalismo e catolicismo-Conceito da tradição,* por Manuel Murias.—*O estado de necessidade em dereito penal-Doutrina, legislação e jurisprudencia,* por Marcelo Caetano.—*O tumulo de uma infanta na charola da Sé,* por J. Mendes da Cunha Saraiva.—*Da essencia e dos limites do nacionalismo portugués,* por José Augusto Vaz Pinto.—*Das Ideias, das almas e dos factos.—Na Feira das Letras.*

En calquera lado, o medo ó pecado-Mau rras...!

Imp. NÓS, Real, 36-1.º, A CRUÑA

Use o novo cristal PUNTAL, fabricación de Zeis,
e escrusiva da

CASA DE LOS LENTES

Plaza Mayor, 18. OURENSE.

Pida a NÓS

Real, 36-1.º A CRUÑA

Historia Sintética de Galicia
por Ramón Villar Ponte 5 pesetas.

Dibuxos en Linoleum
por Xaime Prada 2'50.

Estebo
novela por Xosé Lesta Meis 3'50.

A Rosa de Cen Follas
poesías por Cabanillas 2'50.

Margarida a da sorrisa d'aurora
conto por Evaristo Correa Calderón 0'50.

A tola de Sobrán
comedia n'un acto por F. Porto Rey 0'80.

AXIÑA APARECERÁN

Pelerinaxes
por Ramón Otero Pedrayo.

Obras teatraes
por Antón Villar Ponte, Xavier Prado (Lameiro), López Abente, Suarez Picallo e outros.

A escadeira de Xacob
novela por Eduardo Blanco Amor.

O Mariscal
2.ª edición, por Ramón Cabanillas e Antón Villar Ponte.

FOTOGRABADO

Si ten intrés en que os seus fotograbados sexan os mais perfeitos posibres, convenlle envialos aos

Talleres de fotograbado
ESPASA-CALPE S. A.
Ríos Rosas, 24-Apartado, 547
MADRID

Este nome xa é por sí unha garantía, pois son os talleres mais modernos e orgaizados para realizar na sua maisima perfeición toda crás de fotograbados en cinc, cobre; tricomias, cuatromias, etc..,

O seu servicio e extra-rápido.

As suas obras son perfeitisimas.

Suscribase a

"A NOSA TERRA"

Idearium das Irmandades da Fala
e á

NÓS

Boletin mensual da Cultura Galega

SANATORIO QUIRURGICO

DIREITORES

Manuel Peña Rey
Ginecologia e Partos

José Mosquera Blanco
Cirugía geral
Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado frente á Alameda do Cruceiro, ten toda-las condiciós precisas.—Prautícase toda crás d'operaciós.—Dotado de todol-os adiantos que pide a autual Cirugía.—Modernas instalaciós de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda con voltaxe de 250.000 voltios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Aucxites, procesos imflamatórios, reumatismo, etcétera.
Lámpara de cuarzo pra sol d'altitude e ultra-violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecias, eczemas, etcétera.
Admítense embarazadas, e cóntase con material esterelizado pra fora da cibdade en casos d'urxencia.—Poden colaboraren todol-os compañeiros, previo consentemento dos direitores.

BODEGAS GAL EGAS, PEARES E OURENSE

Vinos finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE

LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 - Ourense

Droguería e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a Luís Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros **RAFIUM**

De mais dura qu'os de pruma e limpan millor. Véndese en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille-OURENSE

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono 28

OURENSE

A hixiene nos nenos

é a garantía da sua saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que ás suas altas calidades meiciñás xunta toda a finura e prefume d'un xabón de tocador.

Contribuie ô perfeito desenrolo das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitísmo.

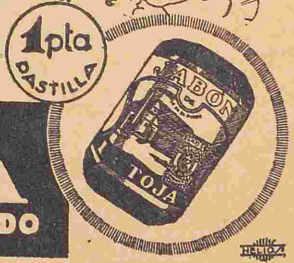

JABÓN LA TOJA

ÚNICO EN EL MUNDO

O Xabón da Toxa ademais de ser o mellor é un producto galego que nos honra no mundo enteiro

Augas bicarbonatado-sódicas de

MONDARIZ

PONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO

Propiedade dos FILLOS de PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das estacións de Porriño e Salvatierra de Miño

O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Outubro